

066

БІБЛІОТЕКА
ВОГО ТОВА. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.

58569

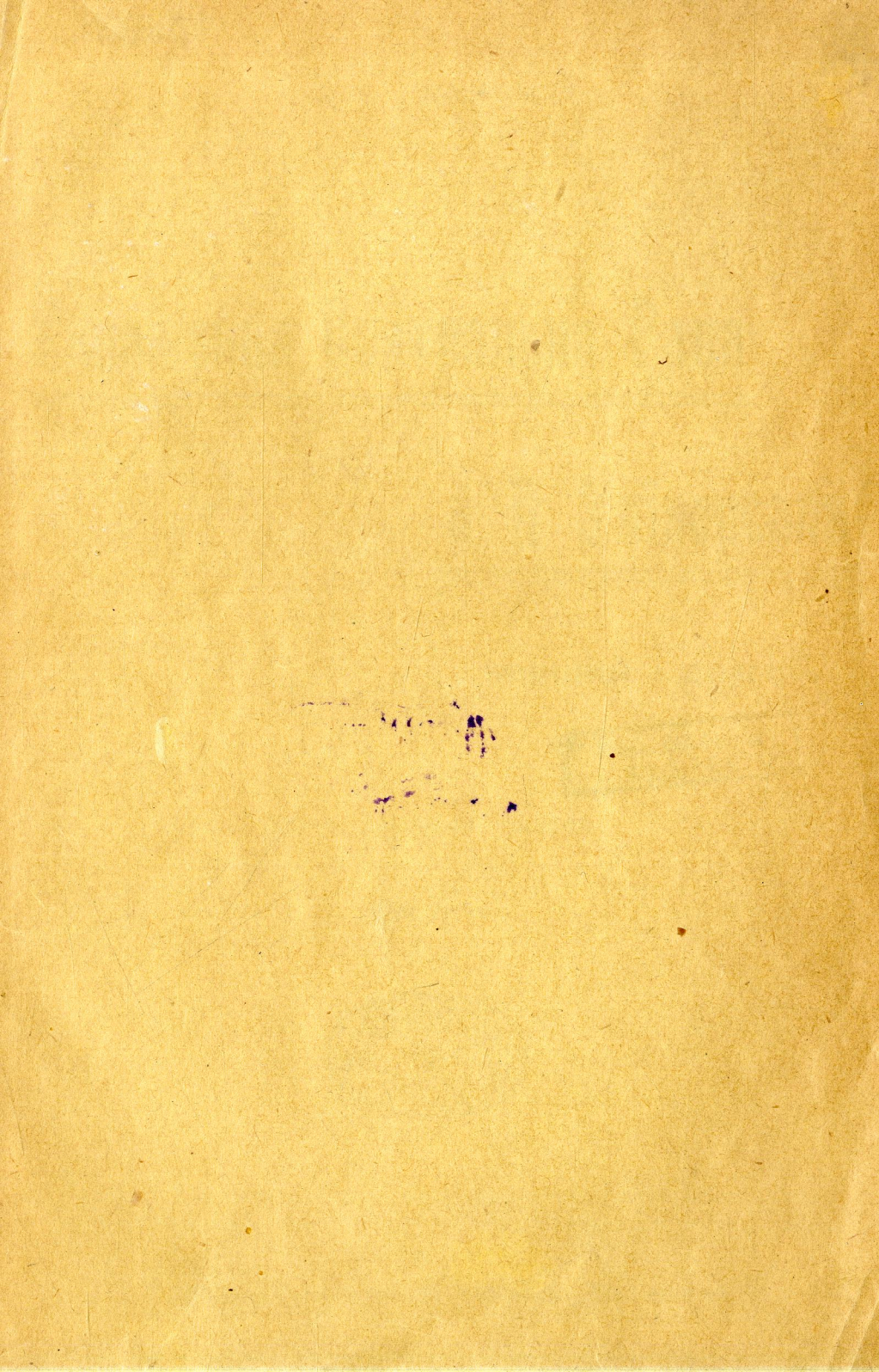
Українська Центральна
Рада й її Універсали.

БІБЛІОТЕКА
НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА
ІМЕНІ
ШЕВЧЕНКА
У ЛЬВОВІ.

Ч. _____

[Handwritten signature]

T3(2) 711.29-497.1

06
10

~~ГОЛОВНИЙ~~

~~Землем~~

Мих. Грушевський

Українська Центральна Рада

й її Універсали

перший і другий.

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Друге, доповнене видання.

Ціна 20 коп.

Київ, 1917.

З друкарні товариства „П. Барський“, Хрещатик 40.

2066

Переднє слово.

Коли проминули перші, радісні тижні всеросійського визволення і проявилися грізні позначки реакції й безладя—коли великоруська буржуазія стала на слизьке виводити російську революцію й підгравати правим елементам, що чигали на її провал, а в різних областях Російської держави почали зазначатися прояви анархії й розкладу, Українська Центральна Рада, волею Українського Народу поставлена на сторожі його волі й справи, не могла зівставатися спокійним глядачем того всього. Вона звернула ся до Центрального Тимчасового Уряду Росії, тоді вже оновленого представниками соціалістичних партій, закликаючи його до спільної роботи. Подаючи до його відома домагання Українського Народу, вона віддавала до помочи, для забезпечення революційних здобутків, ладу і свободи в Російській державі всі сили організованого Українського народу і навзаєм домогала ся від Центрального Уряду, щоб він дав свою згоду й призволення на ті заходи і способи, які потрібні були для забезпечення певної й міцної спілки України з Росією, для укріплення нового вільного ладу на Україні й задоволення національних потреб Українського Народу.

Російський Центральний Уряд по довгих міркуваннях сі домагання відкинув. Як виявилось потім, було се ділом міністрів не-соціалістів, з партії нар. свободи („кадетів“). Тоді У. Ц. Рада, сповняючи волю всеукраїнських зборів селянства і війська постановила приступити сама до будови нового життя України, аби запобігти анархії й безладю, що грозили її захопити. Вона сказала своє перше слово до Українського Народу, як його власть, у своїм першій Універсалі, й почала організувати свої виконавчі органи для ведення різних справ, щоб забезпечити свободу і лад, права й інтереси трудящого люду України. Се слово її і діло її було прийняте з радістю і послухом свідомим українським народом, і тими людьми які хотіли жити в згоді і спільній праці з ним на Українській землі. І міністри соціалісти в Р. Центр. Уряді, побачивши, як веде діло У. Ц. Рада—оглядно, але рішучо, не пориваючи ся до боротьби, але йдучи до згоди з не-українською демократією,—рішили поправити зроблену помилку. Постановили вийти в порозуміння з У. Ц. Радою й зробити її опорою нового ладу. Се й учинили прислані до У. Ц. Ради міністри, і порозуміння се було оповіщене в другій універсалі, котрим одкривається нове, автономне життя України.

Бувши в У. Ц. Раді від перших днів її роботи, хочу коротко розповісти, як прийшло до цього, і яке воно має значіння в наших житті.

Як зложила ся Українська Центральна Рада.

Велика хвиля визволення поставила перед Українським народом великі завдання.

Треба було забезпечити волю України, відновити її старе народо-власте, право народу самому правити всіма своїми справами. Діло велике, час такий, якого не було від часів Хмельниччини—упустити його не можна було. Треба було відложити все інше, а взяти ся до цього діла—до забезпечення політичних прав Українського народу й інтересів його трудящого люду. Для цього зараз же як упав старий режим, Українці всіх партій і напрямків постановили об'єднатись у спільній, одностайній політичній організації на весь час, поки не буде досягнена спільна мета:

широка національно-територіальна автономія України в федеративній демократичній Російській республіці, інакшими словами—поки Українському народові разом з представниками иньших народів України не буде забезпечене право рішати всі справи свого краю на місці, у Всенародніх зборах чи Соймі України, тільки де-які справи віддаючи на рішення і під управу Думи і Правительства Російської республіки.

Потребу такого об'єднання піднесла в перших же днях революції стара політична організація українська, заснована тому двадцять літ, а останніми літами звана „Товариством Українських Поступовців“ (ТУП). Після того як українське політичне жите, по коротких днях свободи, було загнане знов у всякі нетри поліцейськими нагінками, товариство се існувало, як організація потайна, і ставило своєю метою об'єднувати свідомійших Українців, поступових і демократичних, на сім спільнім для всіх домаганні: автономії України в федеративній Росії. В перших днях марта воно постановило зробити свою діяльність одкритою і дати почин до тіснійшого об'єднання всіх українських демократичних течій і напрямів в політичній організації, що буде йти до сеї мети. По кількох днях переговорів, дня 7 березня (марта), організувалася спільна рада всіх київських українських організацій під назвою Української Центральної Ради. До неї війшли крім представників Товариства Українських поступців представники соціал-демократичних груп, кооперативів, робітників, військових, студентів і культурних та професійних товариств і організацій київських.

Коли по Україні понесла ся звістка про сю організацію, з різних сторін, з міст, з сел почали приходити до неї заяви, писані, чи через депутатів, що українське громадянство признає сю Раду тимчасовим українським національним урядом, на цілу Україну. З тим присилали ся і представники українських громад з місць, щоб їх включити в Центральну Раду, як членів.

Одначе таке доповнення з місць робило ся без певної системи, більш випадково. Тому щоб надати Центральній Раді характер справжнього представництва всього організованого українського народу, рішено яко мога скорше скликати зїзд представників організованої української людности цілої України. Зїзд сей призначено на Великодні свята, 6, 7 і 8 квітня. Постановлено, що кожда установа, яка визнає себе українською—чи буде то сільська громада, чи повіт, чи союз організацій, може післати одного представника; українські організації, які мають велике число членів, можуть прислати більше членів, пропорціонально скількості. Таким чином українським людям, де тільки вони об'єднали ся, дана була змога взяти участь в сім зїзді і подати на нїм свій голос. І справді українське громадянство відізнало ся на заклик Центральної Ради. Хоч українських газет так як би не було ще, бо почали виходити з кінцем березня (марта) і то в такій малій скількості, що на провінції навіть не попадали, все-таки з усіх сторін поспішили депутати на зїзд, не вважаючи на страшенно трудну їзду. По підрахунку, що вів ся при видаванню білетів, делегатів таких що мали право голосу на зїзді, бо мали уповноваження від організацій, було коло 900; а друге стільки гостей, себ то членів організацій, але не депутатів, які не мали голоса. Дуже багато було селян і салдатів з різних частей.

Сей Перший Український Національний Зїзд прийняв такі постанови: Добиватись спільними силами Українського народу широкої української автономії, творити негайно її підстави і для об'єднання громадських сил краю та укріплення нового ладу дати почин до засновання краєвої ради для цілої України. Для запезпечення автономного устрою ухвалив війти в порозумінне з иншими народами Росії, що того ж добивають ся,

і спільно з ними доходити федеративного устрою для Російської республіки¹⁾. Крім того зїзд установив нову Центральну Раду. Вибрав голову і його двох заступників і ухвалив, щоб присутні делегати від губерній і міст вибрали по кілька членів, так само від організацій салдатських, селянських, робочих, від партій, товариств культурних і професійних,—з тим щоб потім, коли організують ся на місцях українські ради повітові, губернські й міські, вони могли наново вибрати своїх представників,—і так само всі ті організації й партії.

Так вибрано велику раду, що складала ся з душ 120—130 і зїздила ся разів два, а принаймні раз на місяць на свої збори, для ухвал у важніших справах. Для постійної роботи вона вибрала комітет з двадцяти душ. Зложений він був так, щоб до нього входили представники всіх головніших політичних і класових організацій українських. Сей комітет засідав як не що дня, то через день і крім того при нім організували ся комісії для всяких справ: організаційна, військова, освітня, правнича, фінансова й інші, при них канцелярії в усяких справах.

Організаційна робота Української Центральної Ради.

Так зложив ся, в місяці квітні, сей великий український осередок, що мав об'єднувати і керувати національно-політичною діяльністю всіх українських організацій для досягнення тих політичних завдань, для яких об'єднали ся ці організації—досягнення широкої автономії України в федеративній Російській республіці, забезпечення всієї повноти політичного і національного життя Українського народу і охорони прав і інтересів трудящого люду.

З початку він поставив був собі задачі тільки політичні, з огляду що різні партії різно думають про поладження економічної, особливо земельної справи. Він закликав всі партії, групи і верстви (кляси) українські, аби вони поки що відложили те що їх може поділити чи поріжнити,—не заглибляли ся в такі справи, і через те й сам відкладав вияснення економічної, земельної й харчової справи на пізнійше. Але виявило ся, що справа творення нового життя, нового ладу не жде, бо старе гине і розсипаєть ся під натиском нового свободного ладу, розбудженого народнього життя і народовластя. На місце його треба творити нові форми у всім, значить і в економічному житю, в справі земельній та продовольчій.

Тому скоро признано потрібним і в сих справах знайти те що відповідає потребам України як краю і Українського народу як народу робочого, трудящого, що не має своїх власних, українських буржуазних, велико-земельних і капіталістичних верств і мусить дбати про інтереси свого трудящого люду. Таку постанову прийнято 7 травня (мая). Поширено програму У. Центр. Ради на всі справи важні для нашого народу і краю і поставлено найблизші завдання їх поладження: Згуртування широких народніх мас під проводом У. Ц. Ради, їх організація і усвідомлення завдань, які висуває перед нашим краєм і народом теперішня хвиля, і устанвлення тих засобів і форм, які дали б українському трудящому народови, через свій вибраний уряд, Українську Центральну Раду, в спілці з Центральним Російським Урядом, здійснити ці завдання на користь свого краю, себто Українського народу і тих інших народностей, що живуть з ним разом. Такі були ці завдання, а „Організація“!—се було перше гасло (лозунг), з котрим вийшла Укр. Цент. Рада перед свій нарід.

¹⁾ Ці постанови оголошені в № 3 і 4 „Вістей Центральної Ради“

Організувати ся дійсно треба Українському народови міцно й негайно! Так щоб він обєднався увесь, без ріжності партій, верств і станів, під проводом своєї Центральної Ради—щоб ся єдність і організація пройшла в глиб і вишир до самого споду українського народу, в кожний кутток, в кожде село, в кожду хату,—обхопила його, як залізним обручом, щоб він, наш нарід, став він міцною завязю, твердим цементом Української землі і охоронив її від розвалу і анархії.

Бо кінець-кінцем все чисто—і свобода, і революція, і воля України і справа земельна—залежить від того, чим буде наша народня маса і перед усім наше селянство: чи розпорошеною купою піску, котру перший подув вітру може підняти і рознести, чи твердою опорою, міцним фундаментом, на котрім опреть ся свободна, автономна, народня Україна.

Досі Україна наша, в добрий час сказати, була доволі спокійна, коли порівняти з иньшими краями Росії. Але що до сього спокою треба знати вірно, що се власне спокій, живий і організований, а не сон тільки. Не треба, щоб наша людність лежала безвладною, мертвою, бездіяльною масою, треба щоб вона вся була жива, свідома, щоб вона в кожній справі відзивала ся чуйно на все, що діеть ся у нас і поза нами, щоб була організована і обєднана, щоб її спокій був спокоєм зібраної, уоруженої військової лави, а не бездільної й безладної юрби. Щоб ті організації, які поставлено на чолі нашого народнього життя, знали і були певні, що на кожде слово їх і кождої хвилі наш народ зробить те, що йому буде сказано—встане чи сяде, піде чи прийде, піднесе руки чи спустить.

Тоді наша Україна переживе щасливо сей не тільки великий, але і грізний мент, і закріпить ті великі здобутки, котрих прагнемо: волю і незайманність нашого краю, добро і права трудящих мас, нашого народу і тих народностей, які живуть з нами разом на нашій землі.

Такі були ті кличі, які розносила У. Ц. Р. через своїх інструкторів, що розсилали ся по Україні, через тих делегатів, які прибували до У. Ц. Р. від ріжних гуртів і організацій українських, від ріжних установ, від селян, від війська, з фронту і тилу, через зїзди, які наказала вона скликати по губерніях, повітах і городах. І кличі сі не зіставали ся порожніми. Велика організаційна хвиля пішла між українським народом.

На волостних і повітових зібраннях, на зборах просвітних і політичних організацій, на військових зїздах і зібраннях, на губернських зборах, що відбували ся в квітні й травню, виносили ся постанови про те, що сі збори, організації й установи приймають політичні резолюції винесені Всеукраїнським Зїздом: домагати ся автономії України; не відділяючи ся від Російської держави вимагати федеративного звязку з нею; розрішенне земельної справи покласти на Всенародні збори України (ті сойм). Ухваляють підтримувати у всім Укр. Центр. Раду, сповняти вірно її накази як свого Тимчасового Уряду. Але zarazом домагають ся від неї політики рішучої, твердих і певних заходів в забезпеченню українських політичних потреб, поставлення рішучих домагань Центральному Урядови.

І сі постанови з місць—винесені часом великими організаціями (особливо військовими) підтверджували ся великими всеукраїнськими зїздами, що відбули ся в травні й червні та своїми постановами зазначили волю широких мас трудящого українського люду.

Всеукраїнські зїзди і поповнення У. Ц. Ради.

Найбільш горяче відізвили ся на організаційні заходи У. Ц. Ради, найскорше і найрішучійше стали при ній українські військові організації, і вони ж перші зібрали ся на всеукраїнський зїзд, що виявив волю великої сили нашого народу.

Се зрозуміло. В військах зібрала ся вся сила, весь цвіт нашого народу. Війна відірвала від місць, як рахують, коли 4-х мільйонів наших людей. А хоч розкидала їх по величезнім просторі—по всьому фронту—від Балтійського моря до Чорного, по запасних частях до самого Уралу і за Уралом,—то все-таки в різних частях знаходили ся великі купи свідомих українських людей, які почали гуртувати ся в організації, вияснити менше свідомим землякам завдання, які висуває нинішня хвиля, і способи їх здійснення.

Не були то завдання спеціально військові: не були ж то і воєнні люде по професії, по званню, а українські люде передягнені в сірі шинелі, озброєний український народ, зірваний з місць і розпорошений поза своїми краями. Він ставив на чергу ті ж політичні справи, що ставили ся в українських організаціях на місцях, присягав ся підтримати їх активно всею своєю силою, а своє власне домагання в нього було одно: зібрати своїх людей-воєнів з розсіяння, переформувати армію по національному складу, відлучити Українців в особні части і надати український характер сим частям. І се теж була тільки частина тої програми, яка ставила ся для всього: треба українізувати всі публичні і державні установи України, в тім і її військо, щоб і тут підготувити перехід до автономії України та заложити підвалини тої автономії.

Уже 14 квітня зїзд представників військових організацій ухвалив зібрати всеукраїнський військовий зїзд, і він зібрав ся 5 травня в Києві. По підрахунку на нїм зіхали ся представники організацій, в яких обєднувало ся без малого мільон (900 тис. з верхом) організованого, озброєного українського народу. Він вибрав для кермування військовими справами генеральний військовий комітет, що мав працювати при У. Ц. Раді, і признав її єдиним органом, що має рішати всі справи про Україну й її відносини до Центрального Російського Уряду. Від сього Уряду вважав за потрібне вимагати, щоб він негайно оголосив особливим актом принцип автономії України, як найкращого забезпечення національно-політичних прав українського народу і всього краю, а для обєднання вже тепер усіх місцевих установ аби призначено комісара на всі українські губернії, при нїм організовано краєву раду, а при Центральнім Уряді уставлено міністра по справам України. Зазначено також погляд зїзду на справу продовольчу, харчову, освітню й иньші. А тому що на сїм першім зїзді від деяких частей, особливо фронтових, представників було мало, поручено Ген. Комітетови скликати другий зїзд, в складі повніший.

Сей другий зїзд скликано на 4 червня, і воєнні власти прощено загода розпублікувати про нього, щоб усі части могли прислати своїх делегатів. Та стало ся як раз навпаки: воєнний міністр дав знати по арміям, що він вважає сей зїзд несвоевременним, тому мовляв, що відтягнуть ся ним людей з фронту,—хоч саме під той час иньші військові зїзди відбували ся зовсім свобідно, без усякої перешкоди з боку воєнного міністра. Тому се розпорядження його що до українського зїзду викликало жаль і гнів серед Українців.

Саме тоді на 28 травня Українська Селянська Спілка скликала в Києві великий селянський зїзд з усіх українських губерній—Перший Всеукраїнський Селянський Зїзд, на яким зібрало ся до 2000 селянських представників. Сей зїзд окрім того що повзяв постанови в справі земельній, селянській, організаційній, виніс рішення в політичних справах в тім же роді як зїзд військовий. Разом з Центральною Радою опротестував розпорядження воєнного міністра, підтримав домагання військового зїзду, поставлені до Центрального Уряду. Також як і той признав У. Ц. Раду кермующим, провідним органом Українського народу, постановив, що всі громадські установи і самоупрадовання повинні українізуватись і до-

помагати У. Ц. Раді в утворенню автономного ладу на Україні. А вибравши з-поміж себе Українську раду селянських депутатів, постановив, що вона має вийти в склад У. Ц. Ради і разом з нею працювати.

Так само зробив потім і військовий зїзд, що зібрався, неважаючи на заборону воєнного міністра, слідом за селянським зїздом, дня 4 червня. Невважаючи на всякі перешкоди делегати зіхалися з фронтних частей в великому числі; як підраховано, були тут представники від більше як півтора мільона (1736 тисяч) організованих Українців у війську. Супроти неприхильного становища, яке за той час Цен. Уряд зайняв до українських домагань, зїзд вимагав від У. Ц. Ради рішучих заходів для здійснення автономії України. Прикладом Селянського зїзду вибрав постійну Українську Раду військових депутатів, щоб вона вийшла в склад У. Ц. Ради і разом з ним працювала для сповнення сього домагання, опираючи ся на озброєний український народ.

Таким чином У. Ц. Рада крім тих представників від українського народу, яких мала вже в своїм складі, доповнила ся великими представницькими органами українського трудящого люду—того що по селах і того що в війську. Мала в пляні ще прийняти в свій склад Українську Раду робітничих депутатів, як її вибере всеукраїнський робітничий зїзд, скликаний на 10 день липня. Але вже й тепер—почувши голоси трудящого українського народу на масових всеукраїнських зїздах, довідавши ся про його волю й бажання, знаючи, в чім може на нього оперти ся, і сама в величезній більшості складаючи ся з представників народніх мас, селян і салдатів, У. Ц. Рада з повною рішучістю приступила до здійснювання основних вимог українського народу, не чекаючи помочи і співробітництва Рос. Центрального Уряду, котрого шукала, та не знаходила.

Як У. Ц. Рада шукала порозуміння з Центральним Рос. Урядом.

Уже перші народні збори, що зібрали ся в Києві на великій революційній українській маніфестації 19 березня (марта), постановили, підтримуючи Центральне Правительство в забезпеченню нового свобідного ладу, zarazом зажадати від нього, „щоб воно міцно звязало справу автономії України з інтересами нового ладу, і заохотило людність її до всяких жертв, а для того негайно видало декларацію, которою б з свого боку визнало потребу широкої автономії Української землі і поробило відразу всі заходи, щоб надати український національний характер її публичним установам, з захованням прав національних меншостей“. В сій справі У. Ц. Рада наміряла ся післати спеціальну депутацію до Центр. Правительства, але що становище Центр. Правительства було хистке, і саме піднімала ся справа його переформовання, тож У. Ц. Рада відложила сю справу. Передала йому, через Національну Укр. Раду в Петербурзі, тільки поодинокі побажання, винесені Українським Нац. Зїздом—організації при правительственнім комісарі краєвої ради на всю Україну, зложеної з представників українських країв і міст, народностей і громадських верств, та иньші, спеціальніші домагання.

Домагання сі одначе зіставали ся несповненими, хоч Центральний Рос. Уряд за той час уже обновили ся, прийнявши до себе представників соціалістичних партій, і міг поступати більш певно і рішучо. Коли Всеукр. військовий зїзд тим часом виніс свої, згадані вище, постанови поручаючи У. Раді передати їх Центральному Урядови, У. Ц. Рада постановила вислати свою депутацію, разом з депутацією Генерального Військового Комітету, щоб представити Урядови домагання України: Коли він хоче оперти ся на Україні як міцній підставі нового свобідного ладу, забезпечити собі активну поміч Українського народу, він повинен усу-

нути всяку неясність і непевність в відносинах. Повинен признати право України на широку політичну автономію, на державне право, забезпечене їй при об'єднанню з Росією в 1654 р. і беззаконно порушене і потоптане Романовими,—подібно до того як відновив безправно порушену конституцію Фінляндії і навіть державну незалежність Польщі. Повинен пристати на практичні засоби для приладження управи і урядування на Україні до будучої автономії і до вимог українського життя.

Ясне бо діло, що признаючи за будучим Установчим Зібранням Росії право потвердити автономний устрій України, Український нарід ніяк не може відкладати до того зібрання вироблення автономного статуту її й переведення в життя тих підготовчих реформ, які зараз вимагають ся життям. Самі інтереси укріплення нового ладу, спокою і свободи на Україні вимагають того, щоб Центр. Уряд дав свою принципіальну згоду на автономний принцип що до України і тим намітив стежку для людей неосвідомлених і політично не розвинених, які не знають, на яку їм ступити супроти домагань Українського народу, та й для адміністративного персоналу, для всякого служашого люду, який також не вміє знайти ся супроти жадань українізації всякого роду установ України.

З таким наказом У. Ц. Рада вислала своїх делегатів, вибраних з різних політичних українських партій і з різних верств українського народу. 16 травня ся делегація явила ся в повнім складі у голови російської ради міністрів. Доручила йому зложену нею докладну записку і зажадала, щоб прем'єр-міністр визначив особнє засідання ради міністрів для обговорення спільно з делегацією тих жадань, поставлених У. Ц. Радою, а коли він се признав неможливим, то принаймні особну комісію. Передала сю записку президії петерб. ради робочих і салдацьких депутатів і окремим міністрам, котрих ближше дотикали наставлені жадання.

В своїй записці¹⁾ делегати поясняли національну ролю У. Ц. Ради, її організаційне значіння, вагу її голосу як виразу волі демократичних верств українського народу. Вони гаряче остерігали Тимчасовий Центральний Р. Уряд від тої старої помилки, в яку впадають представники російської інтелігенції на Україні й російська преса, стараючи ся все ще представити український рух не загально народнім, а гуртковим, інтелігентським. Засліплені своїм класовим або національним егоїзмом вони силкують ся підтримати зневажливе відношення до сього руху. Силкуючи ся відгородити від сього народнього руху захоплені ними позиції в зросийщених старою русифікаційною політикою міських центрах, по різних урядових і громадських установах, вони справляють Ц. Уряд на хибну дорогу, яка може привести до наслідків дуже небезпечних. Нарід, який тепер так щиро і зичливо ставить ся і до Ц. Уряду і до російської демократії, оберне на них всю ненависть і обурення своє, коли його сподівання будуть розбиті, і може з того виникнути справжня усобиця.

Щоб не допустити до такої небезпеки У. Ц. Рада закликає тимчасовий уряд негайно піти на зустріч домаганням Українського народу, сповнивши його вимоги, які делегати збирають в таких пунктах:

Тимчасовий Рос. Уряд виявить в якімсь акті своє прихильне відношення до гасла автономії України. Дасть українським представникам місце в міжнародній мировій конференції, для участі в рішенню долі Галичини і захоплених Німцями українських територій. Заснує при Тимчасовім Уряді посаду особливого комісара по справам України для ознайомлення Уряду з потребами і настроями України. Утворить посаду

¹⁾ Надрукована в № 8 «Вістей з У. Ц. Ради» і в багатьох часописах.

комісара з краювою при нїм радою на Україні. Переведе в армії виділення Українців в окремі військові частини. Українізацію школи поширить на середню і вищу школу всеї України. Відповідальні посади замістятиме людьми, що володіють українською мовою й обізнані з місцевим життям. Для задоволення українських національно-культурних потреб дасть в розпорядження У. Ц. Ради кошти з казначейства. Дозволить виїзд до дому закордонним Українцям і розмістить по Україні бранців з закордонної України.

Як поставив ся Центр. Рос. Уряд до домагань Українського народу.

20 і 21 травня засідала вибрана Центральним Російським Урядом комісія, обговорюючи з делегатами У. Ц. Ради предложені ними домагання Українського народу. Хоч рада міністрів в тім часі на половину складала ся з соціалістів, в комісії соціаліста не було ні одного, все люде „не лівійші ка-де“, або й правійші від них. Головну ролю грали представники від міністерства внутр. справ: тов. мін. Щепкін, професори державного права Котляревський і Лазаревський. Вони гостро ставили ся до українських домагань, сильно критикували і майже при кождім пункті заявляли, що „се трудно“, „се неможливо“, „правительство на се не підє“ і т. ин. Се зробило на делегацію кінець кінцем дуже прикре вражіння і вона заявила, що як так, то їй нема про що балакати: У. Ц. Рада здійсмає з себе всяку відповідальність за наслідки такого неприхильного відношення Уряду, а делегати вертають ся на Україну.

Се начебто отверзило представників Ц. Уряду. Вони почали запевняти, що про повну відмову не може бути й гадки,—вони взяли на себе ролю критиків, а Уряд певно поставить ся далеко більше прихильно: справа негайно буде внесена на його розгляд і порішена. Супроти того делегати зіставили в Петербурзі кількох своїх товаришів, щоб вислухати те скорє рішення. Одначе дні минали за днями, а рішення не було. Представники правительства виправдували ся, що Урядови тепер не до того: саме йшли переговори з Кронштадською радою, що відмовила послуху Урядови, і т. ин.; але він ніяк не хоче доводити до загострення на Україні і зробить все для поладження справи. Нарешті в останніх днях травня рада міністрів винесла в останніх днях постанову, прийняту *одногласно*, себто й міністрами соціалістами також—вони стали на тімже становищі в українській справі, що й спеціалісти з партії ка-де.

Уряд заявив, що У. Ц. Рада не означила точно, який зміст вона вкладає в розуміння автономії України, тому проголошення сього принципу могло б повести до непорозуміння. Він не признав взагалі за собою права робити які небудь важніші зміни в адміністрації України, тим більше—висловляти ся в справі її автономії, бо все се діло Установчого Зібрання. І нарешті він поставив під сумнів саму правомочність У. Ц. Ради, як виразниці волі населення України, тому що вона не була вибрана всенароднім голосуванням. Формулювання своєї постанови він полишив Юридичній Нараді при Ц. Уряді, що винесла два тижні пізнійше свою формулу. Вповні приєднала ся до погляду Ц. Уряду, що він не повинен тикати справи автономії України, і через те не може рішати справи про призначення комісара на Україну або комісара по українським справам при Ц. Уряді. Висловила ся против участі Українців в міжнародній конференції, на тій підставі, що в сій конференції братимуть участь держави, а не народи. Що до признання певних коштів в розпорядження Ц. Ради відмовила, що се діло не держави, а місцевого самоврядування. Відсутнула від себе справу повернення незаконно виселених Українців, тому

що се, мовляла, тісно звязане з питаннями воєнного часу. І навіть питання про українізацію середньої школи признала „дуже складною річю“ — тому, мовляла, що склад учнів в більшості походить з городської, неукраїнської людности!

Одним словом виявила не розвагу, а якесь завзяте—бажанне ні в чім ані найменшим не дати згоди, не лишити ні тіни гадки про можливість порозуміння, або про охоту до неї.

Як стрів се Український народ.

Перша вість про повну відмову Рос. Центр. Уряду на всі домагання Українського народу прийшла ранком 2 червня, коли кінчив своє засідання Всеукраїнський Селянський Зїзд. Телеграма була объявлена йому і витворила настрій незвичайно поважний. Велике зібрання, сила селянства, цвіт трудящого українського народу, відчуло, що наступила велика переломова хвиля. Заява голови У. Цент. Ради, що справа автономії України буде залежити тільки від Українського народу, і поважність, рішучість і солідарність нинішнього селянського представництва не лишалася сумніву в тім, що автономія України буде Українським народом здійснена,—вирвала з грудей присутних горячий і однодушний відклик, який краще слів давав вираз їх настроєви. Того ж самого вечера відбулося перше спільне засідання У. Ц. Ради з участю ново-вибраної Ради селянських депутатів. У. Ц. Рада подвоїла ся, прийнявши в свої ряди півтори сотні селянських представників. Нарада над політичною ситуацією, витвореною відмовою Центр. Уряду зайняла всі засідання сесії, 2—3 червня. У. Ц. Рада винесла резолюцію, которую признала, що Рос. Уряд, одкинувши домагання У. Ц. Ради, свідомо пішов в супереч інтересам трудового люду на Україні та принципів самоозначення народів проголошеному самим же Урядом. Тому постановила видати універсал до Українського народу з поясненнями завдань, які стоять перед українською демократією, та приступити до негайного закладання підвалин автономного ладу на Україні, щоб не довести край і всю Росію до анархії і занепаду здобутків революції.

Другого дня розпочинав ся згаданий, Другий Всеукраїнський Військовий зїзд. З огляду що приготовлене помешкання показало ся занадто тісним для засідань, перший день (4 червня) пройшов в мітингах і маніфестаціях в дуже повисшнім настрою. На великим вічу на Софійській площі коло монументу Б. Хмельницького вошки присягали, що не виїдуть з Києва, поки не буде рішена справа автономії України. Але розпочаті другого дня засідання виявили, що ся величезна делегація озброєного українського народу не пориваєть ся запалом, і при всій рішучості свого настрою—ще радикальнійшим ніж на зїзді селянським—вона твердо стоїть на політичній програмі У. Ц. Ради. Зїзд одностайно став під гасло: широка автономія України в федеративній Російській республіці і напр. рішучо, навіть з запалом відмежував ся від „самостійників“, тому що в їх позиції підозрівав деяку хиткість в сій справі (нахил до незалежности)¹⁾. Але в здійсненню поставленого гасла він зажадав рішучості й негайних заходів. Резолюції винесені Зїздом 8 червня зазначали що Російський Ц. Уряд своїм нерозумінням і систематичним опором до-

¹⁾ Супроти сього «самостійники» дали також заяву (8 червня), що вони називали себе «самостійниками», думаючи, що инші не будуть домагати ся широкої політичної автономії, державного українського права. Побачивши, як розуміє автономію Зїзд і У. Ц. Рада, вони просять не називати їх більше самостійниками і цілком приєднують ся до гасла автономії й федерації.

маганням української демократії загострює національні конфлікти, викликає анархістичні настрої й перешкоджає великій організації роботі Українського народу. Рос. Ц. Уряд в інтересах збереження здобутків революції повинен змінити своє становище і сповнити домагання представлені йому У. Ц. Радою, а У. Ц. Рада до того часу до Ц. Р. Уряду більше в сій справі звертатись не повинна, а сама мусить негайно приступити до фактичного переведення в жите підстав автономного ладу, в згоді з національними меншостями. Зїзд в тім забезпечує У. Ц. Раді рішучу і найактивнішу піддержку.

Перший Універсал Української Центральної Ради.

Вислухавши волю українського народу на сих двох великих зїздах його, доповнена їх представниками—селянською радою і радою українських військових депутатів, У. Ц. Рада рішила сю волю вволити. 9 червня на засіданню її комітету вислухано начерк Універсалу до Українського народу, другого дня зредаковано його в комісії, прийнято, і пізно вечером того-ж дня проголошено на Військовім зїзді, що прийняв його з незвичайним захопленням і радістю, як горячо жданий вислів своїх бажань і сподівань. Потім Універсал спішно друкують і в понеділок 12 червня проголошено вже урядово, роздано при закритті Військового зїзду його членам і після військової паради і молебня, відслуженого 1-им українським полком, проголошено вселюдно на Софійській площі. Зараз же розвезено й розіслано по всій Україні, проголошувано на повітових, волостних і городських зібраннях, на площах і по церквах, роздавано людям і розліплювано на видних місцях.

Універсал Української Центральної Ради до Українського народу, на Україні й по-за Україною сущого.

Народе Український! Народе селян, робітників, трудящого люду!

Волею своєю ти поставив нас, Українську Центральну Раду, на сторожі прав і вольностей Української Землі.

Найкращі сини твої, виборні люде від сел, від фабрик, від саддацьких казарм, од усіх громад і товариств українських вибрали нас, Українську Центральну Раду, і наказали нам стояти й бороти ся за ті права та вольности.

Твої, народе, виборні люде заявили свою волю так:

Хай буде Україна вільною. Не одділяючись від всієї Росії, не розриваючи з державою Російською, хай народ Український на своїй землі має право сам порядкувати своїм життям. Хай порядок і лад на Україні дають вибрані вселюдним, рівним, прямим і тайним голосуванням Всенародні Українські Збори (Сойми). Всі закони, що повинні дати той лад тут у нас, на Україні, мають право видавати тільки наші Українські Збори.

Ті ж закони, що мають лад давати по всій Російській державі, повинні видавати ся у Всеросійським Парламенті.

Ніхто краще нас не може знати, чого нам треба, і які закони для нас луччі.

Ніхто краще наших селян не може знати, як порядкувати своєю землею. І через те ми хочемо, щоб після того, як буде одібрано по всій Росії поміщицькі, казенні, царські, монастирські та інші землі у власність народів, як буде видано про се закон на Всеросійським Учредительнім Зібранні, право порядкування нашими українськими землями, право користування ними належало тільки нам самим, нашим Українським Зборам (Соймови).

Так сказали виборні люде з усієї Землі Української.

Сказавши так, вони вибрали з поміж себе нас, Українську Центральну Раду, і наказали нам бути на чолі нашого народу, стояти за його права і творити новий лад вільної Автономної України.

І ми, Українська Центральна Рада, ввели волю свого народу, взяли на себе великий тягар будови нового життя і приступили до цієї великої роботи.

Ми гадали, що Центральне Російське Правительство простягне нам руку в цій роботі, що в згоді з ним ми, Українська Центральна Рада, зможемо дати лад нашій землі.

Але Тимчасове Російське Правительство одкинуло всі наші домагання, одіпхнуло простягнену руку українського народу.

Ми вислали до Петрограду своїх делегатів (послів), щоб вони представили Російському Тимчасовому Правительству наші домагання.

А найголовніші домагання ті були такі:

Щоб Російське Правительство прилюдно окремим актом заявило, що воно не стоїть проти національної волі України, проти права нашого народу на автономію.

Щоб Центральне Російське Правительство по всіх справах, що торкають ся України, мало при собі нашого комісара по українських справах.

Щоб місцева власть на Україні була об'єднана одним представником від Центрального Російського Правительства, се-б то вибраним нами комісаром на Україні.

Щоб певна частина грошей, які збирають ся в Центральну Казну з нашого народу, була віддана нам, представникам цього народу на національно-культурні потреби його.

Всі ці домагання наші Центральне Російське Правительство одкинуло.

Воно не хотіло сказати, чи признає за нашим народом право на автономію, на право самому порядкувати своїм життям. Воно ухилилось од відповіді, одіславши нас до майбутнього Всеросійського Учредительного Зібрання.

Центральне Російське Правительство не хотіло мати при собі нашого комісара, не хотіло разом з нами творити новий лад.

Так само не хотіло признати комісара на всю Україну, щоб ми могли разом з ним вести наш край до ладу й порядку.

І гроші, що збирають ся з нашої землі, одмовилось повернути на потреби нашої школи, освіти й організації.

І тепер, Народе Український, нас приведено щоб ми самі творили нашу долю. Ми не можемо допустити край наш на безладі та занепад. Коли Тимчасове Російське Правительство не може дати лад у нас, коли не хоче стати разом з нами до великої роботи, то ми самі повинні взяти її на себе. Се наш обов'язок перед нашим краєм і перед тими народами, що живуть на нашій землі.

І через те ми, Українська Центральна Рада, видаємо сей Універсал до всього нашого народу і оповіщаємо: однині самі будемо творити наше життя.

Отже, хай кожен член нашої нації, кожен громадянин села чи міста однині знає, що настав час великої роботи.

Од цього часу кожне село, кожна волость, кожна управа повітова чи земська, яка стоїть за інтереси Українського Народу, повинна мати найтісніші організаційні зв'язки з Центральною Радою.

Там, де через якісь причини адміністративна влада зосталась в руках людей, ворожих до українства, приписуємо нашим громадянам повести широку, дуже організацію та освідмлення народу, і тоді перевибрати адміністрацію.

В містах і тих місцях, де українська людність живе всуємш з иншими національностями, приписуємо нашим громадянам негайно прийти до згоди й порозуміння з демократією тих національностей і разом з ними приступити до підготовки нового правильного життя.

Центральна Рада покладає надію, що народи не-українські, що живуть на нашій землі, також дбатимуть про лад та спокій в нашій країні і в сей тяжкий час вседержавного безладу дружно, одностайно з нами стануть до праці коло організації автономії України.

І коли ми зробимо сю підготовчу організаційну роботу, ми скличемо представників від усіх народів Землі Української і виробимо закони для неї. Ті закони, той

увесь лад, який ми підготуємо, Всеросійське Учредительне Зібрання має затвердити своїм законом.

Народе Український! Перед твоїм вибраним органом—Українською Центральною Радою стоїть велика і висока стіна, яку їй треба повалити, щоб вивести народ свій на вільний шлях.

Треба сил для того. Треба дужих, сміливих рук. Треба великої народньої праці. А для успіху тої праці насамперед потрібні великі кошти (гроші). До сього часу український народ всі кошти свої отдавав у Всеросійську Центральну Казну, а сам не мав, та не має й тепер від неї того, що повинен би мати за се.

І через те ми, Українська Центральна Рада, приписуємо всім організованим громадянам сел і городів, всім українським громадянським управам і установам з 1-го числа місяця липня (юля) накласти на людність особливий податок на рідну справу і точно, негайно і регулярно пересилати його в скарбницю Української Центральної Ради.

Народе Український! В твоїх руках доля твоя. В сей трудний час всесвітнього безладдя й розпаду докажи своєю одностайністю і державним розумом, що ти, народе, народ хліборобів, можеш гордо і достойно стати поруч з кожним організованим, державним народом, як рівний з рівним.

Ухвалено: Київ. Року 1917, місяця червня (юня) числа 10.

Що сказала Ц. У. Рада в Універсалі.

Універсал зробив велике вражіння. Запеклі вороги Українства підняли крик, що Універсал викликає уособищу, анархію, противставляючи Центр. Рос. Урядови Український Уряд. Вони накликали Ц. Уряд вжити против У. Ц. Ради найсильніших заходів, навіть сили. Але багато людей з не-українського громадянства побачили в нім як раз навпаки: обіцянку ладу, спокою, порядку, забезпечення свободи й здобутків революції для України, й привитало його з радістю й вдовolenнєм. Різні публичні установи—виконавчі комітети, земства и т. ин., які зложились на підставах суто демократичних і стали близькими до народу,—привитали Універсал, признали його обовязковою для себе постановою, обіцяли у всім сповняти накази Ц. Ради—признали її своєю властю, своїм зверхнім органом. Таку постанову винесли зараз же по опублікуванню універсалу збори представників повітових управ всеї Київщини, кілька днів пізніше земські збори Полтавської губ., і т. ин. В чім же річ? в чім сила сього Універсалу? що дав він для нинішньої хвилі?

Перш за все важне було те, що У. Ц. Рада заговорила в сім універсалі як *власть*, поставлена Українським Народом над собою на те щоб кермувати і правити ним, так що її постанови і накази мають українською людністю пильно сповнятись.

Вона заявила, що взявши на себе велике діло творення нового, свободного і справедливого, автономного житя, положене на неї Українським Народом, вона не зложить з себе сього діла і не ухилить ся від нього ні в яким разі,—які б не були трудні і небезпечні обставини, які б не були відносини до неї, яке б не було становище Рос. Центр. Уряду—чи схоче він помагати їй і працювати з нею разом, чи ні.

Як представниця і як *власть* Українського Народу,—більшости Української землі, вона дбатиме взагалі про інтереси всього краю, не відступить від сього і вжне всіх сил і засобів, щоб захистити в нім спокій, лад і добрий розвиток.

Вона дбатиме не тільки про добро, успіх і силу Українського Народу, що її настановив, але так само про добро й інтереси иньших народностей, що живуть разом з ним на Українській землі. Для того наказує Українцям прийти до порозуміння з демократичними групами

иньших народів і з ними працювати за-одно над забезпеченням нового, доброго ладу.

От чому всі люди, які не мають якогось ворогування против Українського Народу, тільки хочуть добра своїй землі, ладу і спокою, знайшли в Універсалі заспокоєння, поруку ладу і порядку і з радістю привитали перехід У. Ц. Ради до активної роботи над захищенням і упорядкуванням життя краю, до закладання підстав його автономного життя.

Ті ж що підняли голос на нього вичитали в ній те, чого в ній зовсім нема! Бож У. Ц. Рада в своїм Універсалі признавала єдність Російської революції, визнавала санкцію Всеросійського Учредительного зібрання, і зовсім не розривала з Центральним Урядом.

Не претендувала на ніяку владу над неукраїнськими народностями, тільки над Українським Народом, що її настановив. Національне самооподаткування накладала тільки на українську людність, не чіпаючи не-Українців.

Ніяких анархічних, неорганізованих виступів не допускала. Всю адміністративну, публичну машину полишала без усякої поміхи і не робила перешкоди в її діяльності. Против ворожих українству людей, які зацілїли на яких небудь посадах, вона вказувала тільки один шлях, законний: агітацію і перевибори.

Не сіяла ворожнечі, а кликала до порозуміння і згоди, до спільної праці всі народи України,—щоб повалити ту велику і високу стіну, яка стоїть на дорозі вільного походу Української землі: всі ті пережитки і останки старого проклятого режиму, які ще стоять і досі—темнота, не-свідомість політична і національна, русифікація, нехтування української народности, її мови, її культури, недовіре і відчуження між народностями, стара пам'ять колишніх спорів і чвар, котру роздувають злі й необачні люди, замість кликати до згоди й співробітництва, в світлу і велику будучину Української землі, а не в темну й гірку її минувшину.

У. Ц. Р. ніби говорить сим Універсалом до всіх хто живе на Україні: „Мир вам, братя-громадяне Української землі! Ми, У. Ц. Рада, стали на сторожі спокою й ладу України і вжиємо всіх сил Українського Народу, щоб забезпечити їй правильний порядок! Порозумійтеся, працюйте в згоді між собою і в тіснім звязку з нами, і спільними силами забезпечіть добре життя нашому краю!“

„Можете бути певні, що без вас не обійдеться в установленню нових підстав сього життя. Воно буде вирішене представниками всієї Української землі. Організація автономного ладу України буде вести ся теж при вашій участі, коли, розумієтеся, ви не будете ухиляти ся від тої праці з нами, до котрої вас кличемо. Але така однастайність лежить в інтересі і вашім і всього краю!“

Як порозумів ся Ц. Рос. Уряд з У. Ц. Радою.

Під впливом Універсалу Ц. Рос. Уряд рішив зійти з свого відпорного становища. Міністри соціалісти заявили, що він повинен поправити свою помилку. Два дні після оголошення згаданої формули Юридичної Народи, 16 червня, вийшла відозва його „до братів Українців“, де Ц. Р. Уряд заявляв своїм обов'язком „прийти до порозуміння з громадськими демократичними організаціями України про ті перехідні заходи, які можуть і мусять бути прийняті в будущині для забезпечення прав Українського народу в місцевій адміністрації, самоврядуванню, школі й суді, і підготовлять перехід до того свобідного устрою, що Україна мусить одержати з рук Учредительного Зібрання“. Доволі неясно се було. Несмачні були заклики тої ж відозви, аби Українці не йшли „погибельною

дорогою роздроблення сил визволеної Росії, не відривали ся від спільної батьківщини, не вносили братовбійчої уособиці в народні ряди“, і т. д.—так наче б Ц. Р. Уряд дивив ся на українську справу очима ворожих Українцям газет. А найбільше непорозуміння викликало, що Ц. Р. Уряд зберав ся про все се порозумівати ся з якимись неназваними „демократичними організаціями“. Не ясно було, чи У. Ц. Урад має на гадці У. Ц. Раду, тільки з амбіції не хоче сказати, що рішаєть ся направити свою помилку і вийти в порозумінне з нею, — чи справді хоче поминути центральний орган Українського Народу і шукати опори в якихось інших організаціях. Тому відозва не викликала ніякого спочуття в українських кругах.

Так само не ясно звучала звістка, тиждень пізніше (24 червня), про комісію, вибрану Ц. Р. Урядом з громадських діячів різних партій, з товаришем міністра кн. Урусовим на чолі, що має виїхати до Києва, аби „нарадою з політичними діячами“ вяснити становище У. Ц. Ради і „мотиви опублікування універсалу“. Неясні завдання сеї комісії нікого не вдовольнили, ніхто не хотів брати в ній участі, і її слідом же відмінено. Міністри-соціалісти прийшли до переконання, що від розмов треба перейти до діла—задовольнити Українців і залагодити кризу. В російських кругах величезне вражіння зробило сформування, на місце комісій при У. Ц. Раді, одного виконавчого органу—„Генерального Секретаріату“, або як його стали називати в сих кругах—українського міністерства. Петербуржан велико вразила також грандіозна українська маніфестація салдатів і робітників, що відбула ся в Петербурзі в неділю 25 червня і заявила свою солідарність і послух У. Ц. Раді. Другого же дня міністри Терещенко і Церетелі з широкою повновастю для полагодження української справи виїхали в ставку, щоб там порозуміти ся з главноком. Брусіловим і мін. Керенським і з ним разом виїхати до Києва, для порозуміння з У. Ц. Радою. 29 і 30 червня вони відбули наради з У. Ц. Радою—її Президіумом і Ген. Секретаріатом. Порозуміння було улекшене тим, що саме перед тим, дня 25 і 26 червня в Києві принципіально намітило ся вже порозумінне з неукраїнськими демократичними організаціями, що до їх приступлення до У. Ц. Ради. Себто вже намітив ся той ґрунт, на який хотіли поставити діло міністри-соціалісти: передати Ген. Секретаріатови вищу краєву власть під умовою, щоб У. Ц. Рада порозуміла ся з місцевою не-українською демократією і прийняла до себе її представників. Вироблений спільно з міністрами текст нового універсалу був ухвалений У. Ц. Радою 30 червня і після того як рада міністрів potwierдила згоду, дня 2 червня, не спинивши ся перед протестом і виходом з міністерства міністрів кадетів, текст універсалу був potwierджений і оголошений У. Ц. Радою, разом з деклярацією Р. Ц. Уряду.

Другий Універсал Української Центральної Ради.

Громадяне землі Української!

Представники Временного Правительства повідомили нас про ті певні заходи, яких Временне Правительство має жити в справі управління на Україні до Учредительного Зібрання. Временне правительство, стоючи на сторожі завойованої революційним народом волі, визнаючи за кожним народом право на самоозначення і відносячи остаточне встановлення форми його до Учредительного Зібрання,—простягає руку представникам Української демократії—Центральній Раді,—і закликає в згоді з ним творити нове жите України на добро всієї революційної Росії.

Ми, Центральна Рада, яка завжди стояла за те, щоб не одділяти Україну од Росії, щоб укупі з усіма народами її прямувати до розвитку та добробуту всієї Росії і до єдності демократичних сил її, з задоволенням приймаємо заклик Правительства до єднання і оповіщаємо всіх Громадян України:

Українська Центральна Рада, обрана Українським народом через його революційні організації, незабаром поповнить ся на справедливих основах представниками інших народів, що живуть на Україні, від їх революційних організацій, і тоді стане тим єдиним найвищим органом революційної демократії України, який буде представляти інтереси всієї людности нашого краю.

Поповнена Центральна Рада виділить наново з свого складу окремий відповідальний перед нею орган— Генеральний Секретаріат,—що буде представлений на затвердження Временного Правительства, яке носитель найвищої краєвої влади Временного Правительства на Україні.

В сім органі будуть об'єднані всі права і засоби, щоб він, як представник демократії всієї України, і разом з тим, як найвищий краєвий орган управління, мав змогу виконувати складну роботу організації та упорядкування життя всього краю в згоді з усією революційною Росією.

В згоді з іншими національностями України і працюючи в справах державного управління як орган Временного Правительства, Генеральний Секретаріат Центральної Ради твердо йтиме шляхом зміцнення нового ладу, утвореного революцією.

Прямуючи до автономного ладу на Україні, Центральна Рада в згоді з національними меншостями України підготує проект законів про автономний устрій України для внесення їх на затвердження Учредительного Зібрання.

Вважаючи, що утворення краєвого органу Временного Правительства на Україні забезпечує бажане наближення управління краєм до потреб місцевої людности в можливих до Учредительного Зібрання межах, і визнаючи, що доля всіх народів Росії міцно зв'язана з загальними здобутками революції, ми рішуче ставимось проти замірів самовільного здійснення автономії України до Всеросійського Учредительного Зібрання.

Що торкається ся комплектування військових частей, то для цього Центральна Рада матиме своїх представників при кабінеті Військового Міністра, при Генеральнім Штабі і Верховнім Головнокомандуючим, які будуть брати участь в справах комплектування окремих частин виключно Українцями, поскільки таке комплектування по определенню Військового Міністра буде являтися з технічного боку можливим без порушення боєспособности армії.

Оповідючи про се громадян України, ми твердо віримо, що українська демократія, яка передала нам свою волю, разом з революційною демократією всієї Росії та її революційним Правительством прикладе всі свої сили, щоб довести всю державу і зокрема Україну до повного торжества революції.

У Києві, 1917 року, липня 3-го дня.

Так заявив ся сей великий акт, котрим закладають ся вже не якісь приготівчі підстави, а сама автономія України. Українську Центральну Раду, поповнену представниками національних меншостей, Рос. Центр. Уряд признав верховним представницьким органом Української землі, і виконавчому органу її Генеральному Секретаріатові передає верховну краєву владу на всю Українську землю. Се вже фактична автономія України, котрій тільки правну форму має дати автономний статут, що з участю представників національних меншостей вироблятиме У. Центральна Рада. А ближше про те, як має уложити ся нове життя України й її відносини до центральних органів Російської республіки сподіваю ся поговорити в особній брошюрі („Новий лад України“).

Брошюри тогож автора:

Хто такі Українці і чого вони хочуть?

Звідки пішло Українство і до чого воно йде.

Вільна Україна. Статі з останніх днів.

Якої ми хочемо автономії і федерації.

Українська Центральна Рада й її універсал.

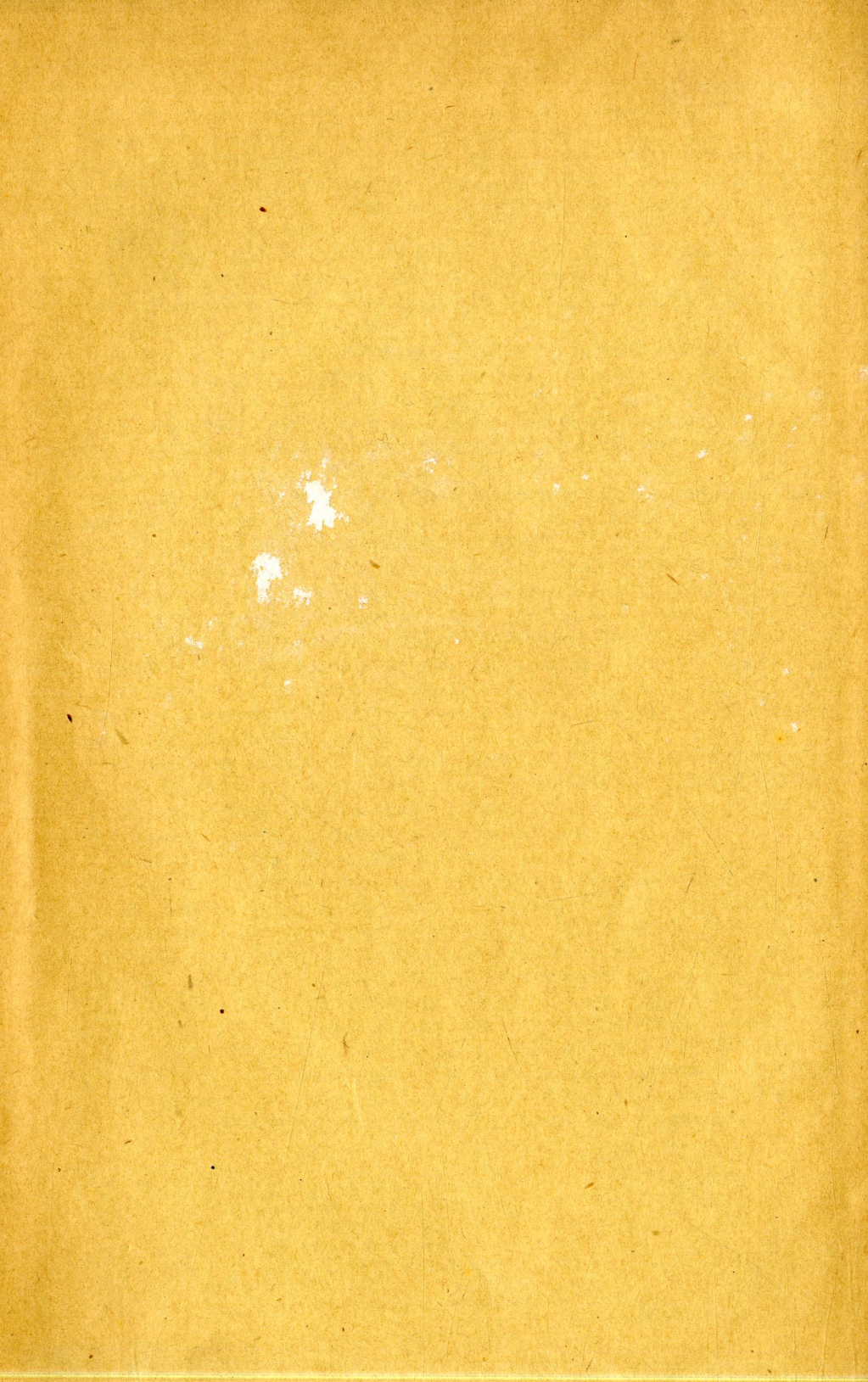
Про українську мову і школу.

Переяславська умова України з Москвою. Статі й тексти.

Автор застерігає собі всі права.

048
(1986)

1513

100

066

БІБЛІОТЕКА
ВОГО ТОВА. ІМ. ШЕВЧЕНКА
у Львові.
58569

(85к.)
58569
Українська Центральна
Рада в "Універсалі".